

I. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ МОВИ

УДК 811.112.2'367.6

DOI 10.31652/2521-1293-2019-28-13-23

ПРОБЛЕМА ЧАСТИНОМОВНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Олена Боровська

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
Україна, м. Вінниця, вул. Острозького, 32
e-mail: olenabor2016@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3688-3621

Вікторія Підпала

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
Україна, м. Вінниця, вул. Острозького, 32
e-mail: viktorija.pidpala08@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7026-7518

У статті розглянуто проблему частиномовної класифікації; обґрунтовано цінність поняття «частини мови» для пізнавальної діяльності людини, для створення економних і адекватних описів мов, а також для викладання іноземних мов, що пов'язано з особливостями застосування мовної одиниці в мовленні залежно від її належності до певного лексико-граматичного класу. З'ясовано особливості різних підходів до класифікації слів за частинами мови; визначено основні критерії частиномовної класифікації, розглянуто їхні переваги та недоліки; обґрунтовано ознаки, на основі яких частини мови можна віднести до лінгвістичних універсалій; описано підходи до частиномовної класифікації слів у сучасних граматичних студіях з урахуванням синкретичних та перехідних явищ; окреслено перспективи теорії частин мови.

Ключові слова: частини мови, класифікація частин мови, критерії класифікації, синкретичні явища, лінгвістичні універсалії.

ПРОБЛЕМА КЛАССИФИКАЦИИ ЧАСТЕЙ РЕЧИ В СОВРЕМЕННОМ ЯЗЫКОЗНАНИИ

Елена Боровская

Винницкий государственный педагогический университет
имени Михаила Коцюбинского
Украина, г. Винница, ул. Острожского, 32
e-mail: olenabor2016@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3688-3621

Виктория Пидпала

Винницкий государственный педагогический университет
имени Михаила Коцюбинского
Украина, г. Винница, ул. Острожского, 32
e-mail: viktorija.pidpala08@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7026-7518

В статье рассматривается проблема частеречной классификации; обосновывается ценность понятия частей речи для познавательной деятельности человека, для создания экономных и адекватных описаний языков, а также для преподавания иностранных языков, поскольку особенности использования языковой единицы в речи связаны с ее принадлежностью к определенному лексико-грамматическому классу. В статье выясняются особенности разных подходов к классификации слов по частям речи; определяются основные критерии частеречной классификации, рассматриваются их достоинства и недостатки; обосновывается отнесенность частей речи к лингвистическим универсалиям; описываются подходы к частеречной классификации слов в современных грамматических студиях, которые разрабатываются с учетом синкретических и переходных явлений; определяются перспективы дальнейшего развития теории частей речи.

Ключевые слова: части речи, частеречная классификация, критерии классификации, синкретические явления, лингвистические универсалии.

**THE PROBLEM OF THE PART OF SPEECH CLASSIFICATION
IN THE MODERN LINGUISTICS**

Olena Borovska

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
32 Ostozkyi St., Vinnitsia, Ukraine
e-mail: olenabor2016@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3688-3621

Viktoriya Pidpala

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
32 Ostozkyi St., Vinnitsia, Ukraine
e-mail: viktorija.pidpala08@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7026-7518

Introduction. *All words of a language are divided into classes which are called parts of speech. Parts of speech are the main component of the morphological level in the language system and the starting point for any research. The concept of the speech parts as an objective grammatical classification of words is valuable for economical and adequate language descriptions. Moreover, parts of speech are an important source of human cognitive activity and means of categorization. The reference to a certain lexical-grammatical class determines the peculiarities of a language unit in speech, hence it demonstrates the importance of the parts of speech classification in the teaching of foreign languages. In this respect the controversial issues of the part of speech theory are considered to be one of the main tasks of modern linguistics. The*

polyfunctional and syncretic character of some words contributes to the complexity of creating a universal part of speech theory.

Purpose. *The aim of this study was to analyze the solving of the speech parts' differentiation and to outline the prospects of this theory.*

Methods. *The issue of the speech parts classification has been examined in detail by means of the inductive and deductive methods for analyzing and synthesizing scientific theories and concepts.*

Results. *The modern linguistics focuses on the description of the speech parts in different languages and on the search for grammatical features and oppositions that characterize speech parts for different language types. The aim of the modern grammatical theory is to reveal the universal component and to explain its existence. The universal character of the speech parts can be outlined as follows: a) the text of any language is segmented into parts which can be correlated with the word; b) these parts differ from each other; and c) all these parts are determined by the affinity of human thinking.*

In the parts of speech theory there is a row of controversial aspects: the number of speech parts; units that are classified as parts of speech; the main property (grammatical, lexical-grammatical or semantic) of a part of speech; the hierarchy of parts of speech; and the reference of some words to a certain part of speech.

Conclusion. *The prospects of the part of speech theory are in the recognition of their universal character, in the consideration and differentiation of syncretic units and words.*

Key words: *parts of speech, parts of speech classification, the criteria of classification, syncretic words, linguistic universals.*

Постановка проблеми. Мова є найважливішим засобом спілкування, передачі знань та соціального досвіду. Усі слова діляться на великі класи, які називають частинами мови. Частина мови є стрижневим складником морфологічного рівня в системі та структурі мови та відправною точкою майже будь-якого граматичного дослідження. Поняття частин мови як об'єктивної граматичної класифікації слів є надзвичайно цінним для створення економних й адекватних описів мов. Частина мови є важливим джерелом пізнавальної діяльності людини, оскільки за їхньою допомогою людина диференціює речі, їхні якості, процеси, дії і стани та ознаки, виявляє відмінності в реальному світі й здійснює його категоризацію. Частина мови є важливим способом розуміння й інтерпретації дійсності [10, с. 295].

Не менш важливим є питання поділу на частини мови і з дидактичною метою, тобто для викладання іноземних мов, оскільки належність до певного лексико-граматичного класу визначає особливості застосування певної мовної одиниці в мовленні [15, с. 43].

Тому в кожній граматиці й у кожному словнику окремо взятої мови повинно бути прийняте рішення стосовно кількості й номенклатури наявних у ній частин мови. З огляду на це, до головних завдань сучасної граматичної науки мовознавці відносять розроблення частиномовної класифікації, її принципів і проблемних питань; усебічний опис граматичної категоризації мови; визначення підґрунтя частиномовної та категорійної диференціації мови; опис граматичної організації тексту тощо [13, с. 432].

Незважаючи на всю важливість і незаперечність поділу на частини мови та велику кількість досліджень у цій галузі, дотепер не існує єдиного визначення частин мови та однозначного погляду на частиномовну класифікацію. Пошуки критеріїв класифікації виявили існування синкретичних одиниць з ознаками кількох частин мови. Наприклад,

категорійна ідентифікація німецьких партиципів ускладнюється наявністю в них дієслівних та ад'єктивних потенцій. Під впливом структурно-семантичної ситуації контексту відбувається або активізація дієслівних властивостей партиципів, що зближує їх із фінітними формами, або ж їхня нейтралізація, і партиципи змикаються із широким колом прикметників та прислівників [5, с. 34]. Через поліфункціональність та синкретичний характер багатьох слів розроблення універсальної класифікації частин мови залишається проблемою, яку намагаються розв'язати лінгвісти всього світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомо, що проблема частиномовної диференціації хвилювала ще давніх індійських і грецьких граматистів (IV ст. до н. е.), які виділили чотири частини мови: ім'я, дієслово та дві службових. В Александрійській школі (II ст. до н. е.) список частин мови складався за семантико-граматичним принципом класифікації з восьми: імені, дієслова, дієприкметника, члена, займенника, прислівника, прийменника та сполучника. У граматиках Доната і Варрона кількість частин мови така ж, але артикль замінено вигуком, оскільки артикля не було в латині [13, с. 432]. Антична схема частин мови лягла в основу не тільки європейського мовознавства, але й низки традицій середньовічного Сходу.

Відтоді історія частиномовної проблематики є історією термінологічної непослідовності і змішування пріоритетів, критеріїв, рівнів мовної системи та ін. У терміні *частини мови* ученим доводиться здійснювати спроби поєднати одразу декілька різних за обсягом і виміром понять – логічних, семантичних, психологічних, когнітивних, категорійно-лексичних, синтаксичних, морфологічних тощо.

З огляду на вищезазначене, **метою** нашого дослідження є з'ясувати сучасний стан рівня розв'язання питання частиномовної диференціації слів, а також окреслити подальші перспективи дослідження цієї проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. За спостереженням М. Кочергана, одні мовознавці визначають частини мови як лексичні розряди слів, інші – як граматичні класи слів, а треті – як лексико-граматичні групи слів, тобто змішані: лексичні й граматичні одночасно. Дискусійним залишається питання основних критеріїв наукової класифікації частин мови [10, с. 295].

О. Кубрякова вбачає проблему частин мови як класів слів у тому, що «цю емпіричну даність характеризує нетотожність її одиниць й одночасно – певна їхня впорядкованість» [11, с. 171].

У сучасних граматичних студіях частини мови найчастіше визначаються «як великі за обсягом класи слів, об'єднані спільністю загального граматичного значення і його формальних показників» [10, с. 295]. Це лексико-граматичні класи, у які об'єднуються слова зі спільними лексико-семантичними, морфологічними, синтаксичними та словотвірними особливостями.

Досить часто принципи виокремлення частин мови не завжди усвідомлюються дослідниками і стають зрозумілими з конкретної класифікації [2, с. 37]. В. Алпатов виокремив такі основні підходи до виділення частин мови: 1) семантичний; 2) морфологічний; 3) синтаксичний; 4) підхід, заснований на інтуїції; 4) комплексний.

Семантичний підхід проявляється радше у визначенні частин мови, ніж у реальному членуванні лексики (принаймні стосовно європейських мов). Уявлення про те, що імена позначають предмети, дієслова позначають дії, ідуть ще від античності; пізніше стали говорити про те, що прикметники позначають якості (ознаки). Проте такий погляд неодноразово піддавався обґрунтованій критиці. Розбіжність звичних для нас частин мови і

семантичних класів лексики є особливо очевидною щодо іменників, які за лексичним значенням можуть не відрізнятися від слів інших частин мови: лексичне значення іменників із процесним або якісним значенням у європейських мовах ближче до значення дієслів і / або прикметників, ніж до значення безпосередньо предметних іменників. Відсутність прямої кореляції між частинами мови і типами лексичних значень відзначається також під час розмежування якісних і відносних прикметників (в останніх відсутнє власне якісне визначення); при спробі семантичного визначення прислівника; при розрізненні станів і якостей. Це не означає, що ці частини мови повинні виділятися без усякого зв'язку із семантикою, проте він постає значно складнішим.

Морфологічний підхід також бере свій початок у часи античності: Марк Теренцій Варрон (I ст. до н. е.) у своїй класифікації виділяв слова, що мають відмінкові форми, але позбавлені часових (імена); слова, що мають часові форми, але не мають відмінкових (дієслова); слова, що мають ті й ті форми (дієприкметники), і слова, що не мають ні тих, ні тих форм (прислівники). Конкретні визначення частин мови можуть різнитися, проте за морфологічного підходу частини мови завжди виділяються залежно від особливостей словозміни в широкому розумінні (граматичної афіксації і внутрішньої флексії); до морфологічних критеріїв виокремлення частин мови можуть бути віднесені і словотворчі, які здебільшого виступають у ролі додаткових.

До морфологічного підходу в широкому сенсі можуть бути віднесені і класифікації частин мови залежно від сполучуваності із службовими словами. Такий підхід має очевидні переваги насамперед для флективно-синтетичних мов, зважаючи на очевидність морфологічних особливостей тих чи тих класів слів у цих мовах.

Власне, традиційна класифікація за частинами мови є загалом морфологічною. Усі повнозначні частини мови, виділені античними науковцями, мають у давньогрецькій та латинській мовах ті чи ті морфологічні особливості. Пізніше традиційні системи частин мови дедалі віддалялися від морфологічного підходу почасти через перенесення традиційної схеми на нові європейські мови, почасти у зв'язку із трактуванням явищ, що були відсутні у класичних мовах чи не мали значення для античних граматистів [2, с. 39].

Перевагою морфологічного критерію є те, що така класифікація найбільше з усіх наявних відповідає вимогам строгості і максимальної формалізованості лінгвістичних описів.

Проте морфологічний підхід має й істотні недоліки. По-перше, навіть для європейських мов його послідовне застосування в деяких випадках дає неприйнятні результати. Недостатність морфологічного принципу проявляється під час класифікації незмінюваних слів: їх членування можливе лише за умови доповнення морфологічних критеріїв іншими.

Синтаксичний підхід пов'язаний із функцією слова в реченні. На відміну від семантичного і морфологічного, цей критерій стали застосовувати не раніше XIX ст. Слово може виступати в ролі різних членів речення, серед різних синтаксичних функцій лише деякі визнаються суттєвими і визначальними: якщо для слова істотною є функція присудка, то це – дієслово, функція підмета і присудка – іменник, функція означення – прикметник, функція обставини – прислівник.

Перевагою цього підходу вважають його більшу універсальність порівняно з морфологічним, адже названі класи слів можуть бути виділені на єдиній основі для багатьох мов. Важливість синтаксичної класифікації лексики полягає також у тому, що вона певним чином корелює з лексичною семантикою, тоді як морфологічна класифікація пов'язана лише

із граматичною семантикою слова. Ця кореляція не є прямою, вона здійснюється через функції слова в реченні, структура якого відображує деяку семантичну структуру. Так само можна пояснити, наприклад, існування в багатьох мовах предметних і непередметних іменників, що різняться за семантикою, але об'єднуються за синтаксичною функцією; між дієсловами і непередметними іменниками співвідношення зворотне.

Синтаксичний і морфологічний підходи не заперечують, а взаємодоповнюють один одного [2, с. 41].

В основі *підходу, заснованого на інтуїції*, лежить той факт, що більшість традиційних частин мови не є лише семантичними, чи тільки морфологічними, чи лише синтаксичними. Носії мови відчують неоднорідність слів, що зберігаються в їхній пам'яті, і розпізнають ці одиниці як такі, що належать до тих чи тих словесних груп. Природно, що інтуїтивні уявлення про слово і про частини мови можуть до певної міри не збігатися. За таких умов те саме слово може бути віднесено до декількох класів, а деякі слова залишаються поза класами, що суперечить вимогам наукової класифікації, яка не допускає перетинання класів і наявності залишку. Європейська традиція була, за спостереженнями В. Алпатова, словоцентричною, заснованою на інтуїтивному (психолінгвістичному) уявленні про слово.

Використання будь-якого одного з критеріїв не забезпечило стрункої, послідовної і несуперечливої гомогенної класифікації частин мови. Ідею врахування трьох критеріїв – семантичного, морфологічного й синтаксичного – першим висунув Л. Щерба. Обстоюючи правомірність застосування комплексного підходу, Б. Абрамов зазначає, що формування лексичного запасу мови відбувається не за якимось одним суворо логічним принципом, відповідно, його складники не піддаються класифікації лише за одним критерієм [1, с. 30]. Більшість сучасних частиномовних класифікацій мають гетерогенну природу, тобто ґрунтуються на застосуванні комплексного підходу, який дозволяє залучати семантичні, морфологічні і синтаксичні властивості слів як критерії для виокремлення частин мови.

Проте виявляється, що виділення частин мови за набором різнорідних ознак також не сприяє створенню єдиної і послідовної класифікації: різні дослідники неоднаково визначають набір класифікаційних ознак, по-різному встановлюють ієрархію критеріїв, суб'єктивно надаючи перевагу одній із кількох ознак, що, зі свого боку, призводить до модифікації гетерогенної класифікації і появи відмінних результатів. До того ж, дослідники зіштовхнулися з тим, що в повному наборі різнорідні ознаки властиві лише чотирьом класам слів, тоді як решті слів притаманна якась одна із цих ознак, за якою вони й були виділені в традиційній граматиці в окремий клас слів. Наслідком цієї непослідовності є те, що традиційна система частин мови – це поєднання гетеро- і гомогенної класифікацій частин мови. Чотири частини мови – іменник, прикметник, дієслово і прислівник – виділені за набором трьох основних ознак (семантичної, морфологічної і синтаксичної), тоді як решта, зокрема займенник, числівник, прийменник, сполучник, частка – за якоюсь однією із названих трьох ознак [3, с. 10].

Серед додаткових критеріїв виділення частин мови виокремлюють також *критерій сполучуваності* та *словотвірний критерій*. Критерій сполучуваності ґрунтується на тому, що не всі слова можуть поєднуватися один з одним (наприклад, прислівники сполучаються із дієсловами, з іншими прислівниками, прикметниками, але не поєднуються із займенниками та числівниками; прикметники сполучаються з іменниками, але не з дієсловами тощо). За словотвірним критерієм для кожної частини мови виділяють властивий тільки їй набір словотвірних моделей та інвентар словотвірних засобів [10, с. 298].

У сучасному мовознавстві тривають пошуки нових напрямів у вивченні частин мови.

Функціональний напрям граматичної теорії характеризується двома дослідницькими орієнтирами: з одного боку, спрямуванням від функції до засобів її репрезентації в мові, з іншого – від мовного засобу до його різноманітних функцій [4, с. 17]. Частини мови є засобами, функції яких потрібно описати й на основі найбільш регулярних розмежувати їх з іншими частинами мови. Функцію розглядають як роль засобу в мові або значеннєвий інваріант у мові, що формує функціонально-семантичну категорію.

Пошуки значеннєвих інваріантів у функціональній граматиці, як зазначає О. Селіванова, пов'язувалися з тими ж логічними категоріями, або граматичними ознаками. Однак логічний принцип отримує у функціональній граматиці нове тлумачення: якщо раніше кожній частині мови приписувалася певна логічна категорія, то тепер певній логічній категорії приписуються різні частини мови й різнорівнєві засоби, що формують, за концепцією О. Бондарка, функціонально-семантичне поле. Функція є основою категоризації концептуальної системи людської свідомості й, зокрема, внутрішнього лексикону носіїв мови й відповідно мовних явищ, що виявляються в комунікативному акті. Отже, до функціонального напрямку сучасної граматики вбудовується когнітивна наукова парадигма [13, с. 438].

О. Селіванова вважає, що тільки синтез функціонального й когнітивного принципів може розв'язати питання критеріїв виокремлення частин мови. Вона визначає найважливіші положення, на яких повинен ґрунтуватися цей синтез: 1) частини мови та граматичні категорії повинні розглядатися в аспекті моделювання свідомості як вектори внутрішнього лексикона; 2) частини мови не мають однозначної когнітивної відповідності, це насамперед категорії граматики певної мови; 3) частина мови, крім основного значеннєвого інваріанта (функції), можливо, закладеного в ній здавна, охоплює й інші інваріантні значення, «підведені під дах» її регулярних форм; 4) різна кількість частин мови в мовах світу зумовлена як специфікою інваріантів, закладених в етносвідомості, так і специфікою системи регулярності форм мови; 5) складність частиномовної диференціації зумовлена «розкитуванням» регулярності форм й інваріантних змістів, що здійснюється шляхом формотворення, транспозитивної деривації, конверсії частин мови, контекстуальних аномалій [13, с. 439].

Сучасні граматичні теорії розглядають частини мови як класи слів, яскраві частиномовні ознаки яких властиві не всім елементам класу. Частину мови кваліфікують як функціонально-граматичне поле, домінанта (ядро) якого має ознаки найбільшої спеціалізованості у вираженні інваріантного змісту й найбільш формальної регулярності відповідно до цього змісту; периферія характеризується можливою розмитістю цих властивостей класу, виключеннями, синкретизмом. Слова із загальним інваріантним змістом формують домінанту частин мови; слова з невластивими категорії інваріантними змістами або з нерегулярними формами – периферію [13, с. 440–441]. Завдання лінгвіста – визначити склад поля, виявити центральні і периферійні елементи і віднайти ознаки, за якими вони наближуються до інших частин мови.

Гібридні форми дієприкметників і дієприслівників, інфінітива відносять до периферії дієслова. Периферійні зони частиномовних полів перетинаються та взаємодіють. Зони перетину можуть формувати нові граматичні класи слів (дієприкметник, дієприслівник, предикатив). Коли такі зв'язки стають стійкими, вони визначають подальший розвиток граматичної системи мови, тобто в термінах лінгвосинергетики – флуктуації

перетворюються на аттрактори частиномовної системи. На думку О. Селіванової, такий підхід дає змогу розв'язати проблему частиномовного синкретизму й усунути непослідовність поділу частин мови у граматиках різних мов [13, с. 442].

Я. Тестелець визначає частини мови через елементарні синтаксичні функції слів (із наступним співвіднесенням виділених на цій підставі класів із когнітивними характеристиками) [14]. Такими синтаксичними функціями є функція вершинного предиката, функції актанта і означень, серед яких розмежовуються визначення до предикатів і актантів; диференціюються також посесивні й непосесивні означення. Кореляція з традиційними частинами мовами тут є очевидною, а оскільки функціям не надається спеціальних визначень, труднощі розмежування дієслів і прикметників чи прикметників і іменників залишаються. Класифікація слів заснована на тому, які з перерахованих ролей вони можуть виконувати у складі речення, а такі функції повторюються у слів різних класів [11, с. 139].

Для сучасних синтаксичних теорій частин мови характерні пошуки елементарних функцій, які виявляються в складі речень і без яких ця одиниця не може бути організована. У генеративній граматиці – це протиставлення іменних і дієслівних фраз, у відмінкових граматиках – це відмінки, у Дж. Лайонза – суб'єкти, об'єкти, предикати, у С. Кацнельсона – експлікативні функції, в інших авторів – предикати та актанти чи партиципанти тощо. Для представлення дискурсу О. Кубрякова пропонує ввести прототипні пропозиційні функції, зауважуючи, що «небезпека порочного кола» у визначенні частин мови зберігається і тут: просто одне невизначене поняття (частини мови) замінюється на інше, таке як ситуація, подія та його партиципанти [11, с. 140].

Моделі частиномовних класифікацій, поданих у літературі, свідчать про те, що їхні автори спиралися на досвід попередніх дослідників і вносили свої поправки, суб'єктивно надаючи перевагу певному критерію. Услід за Б. Абрамовим погодимося, що більшість традиційних частин мови трапляються в кожній класифікації, хоча згруповані вони по-різному, тому кожна система частин мови має лише відносну цінність. У процесі класифікації частин мови варто виходити з таких об'єктивних даностей: 1) словниковий запас складають елементи, властивості яких мають різний ступінь вираженості, що призводить до виникнення труднощів під час визначення їхнього частиномовного статусу; 2) між елементами словникового запасу існують різноманітні відношення, які подекуди виходять за межі одного класу – виникають зони перетину між певними класами слів. Крім того, у системі частин мови існують угруповання, які охоплюють декілька класів (наприклад, поділ частин мови на відмінювані і невідмінювані, на самостійні і службові слова); 3) застосування семантичного принципу приводить до виокремлення класів семантичних одиниць; при застосуванні синтаксичного принципу утворюються класи з однаковими синтаксичними властивостями, тобто функціональні одиниці; при застосуванні морфологічного принципу виокремлюються класи з ідентичними морфологічними ознаками [1, с. 30–31].

Виокремлення так званих основних частин мови – іменника, дієслова, прикметника, прислівника – стає можливим лише за умови застосування комплексного підходу. Ці частини мови вважаються базовими, оскільки вони своєю семантикою охоплюють дві найбільші мисленнєві категорії – субстанцію та ознаку, відображуючи основні сфери матеріальної, соціальної і психічної діяльності людини.

Розбіжності в частиномовній класифікації спричинені також тим, що лексичний склад мови перебуває в процесі постійної зміни, розвитку і вдосконалення [6, с. 25]. Стійкість, нерухомість системи мови завжди відносна, і сама частиномовна класифікація слів мінлива.

Ідея універсальності (хоча б часткової) граматичних категорій частин мов іде від універсальних граматик. Спроби створити систему частин мови, універсальну для всіх мов світу, залишилися безуспішними, оскільки в кожній мові є багато своєрідного в членуванні слів на частини мови. Не всі мови світу мають однаковий інвентар частин мови; у різних мовах є істотні відмінності в характерних ознаках тієї самої частини мови [10, с. 301]. Очевидним є те, що для кожного типу мов спрацьовує той чи той принцип частиномовного поділу.

Водночас метою сучасної граматичної теорії є вияв універсального компонента і пояснення причин його існування [8, с. 12]. З огляду на це, універсальність частин мови можна виразити в таких положеннях: а) текст будь-якої мови членується на певні частини, співвіднесені із словом; б) ці частини за низкою ознак несхожі одна на одну; в) усі ці частини зумовлені спільністю людського мислення. У кожній мові треба очікувати схожий набір груп слів, що називаються частинами мови, і в цьому розумінні частини мови є універсальними. Частини мови є лінгвістичними універсалами, проте їхні універсальні властивості виводяться не з окремих мов, а з особливостей відображення людиною навколишнього світу в категоріях, що приписуються мисленню людини взагалі. Мови мають різні структури, а світ є матеріально єдиним для всіх людей незалежно від мови. Залежно від структури мови об'єктивний світ постає перед носієм кожної з них у дещо іншому відображенні [12, с. 178].

Висновки дослідження. Отже, незважаючи на більш ніж двохтисячорічну традицію лінгвістичного опису, ключ до розв'язання очевидної, здається, проблеми частиномовної диференціації ще не знайдено. Питання про природу і сутність частин мови відносять до «вічних» питань мовознавства [2, с. 37]. У центрі уваги сучасної лінгвістичної науки перебуває опис частин мови в різних мовах, пошук граматичних властивостей, граматичних опозицій, якими характеризуються частини мови в мовах різних типів, оскільки шляхи створення об'єктивних динамічних характеристик частин мови вбачаються у вивченні конкретних, іноді окремих граматичних властивостей слів, уявлення про всю складність яких і дозволить відтворити картину частин мови. Справедливим є твердження про існування великої кількості поглядів, жоден з яких не є загальноприйнятим. Спроби відмовитися від поняття частин мови в низці сучасних досліджень фактично зводяться лише до заміни терміна на будь-який інший, що не сприяє остаточному розв'язанню проблеми.

У теорії частин мови є низка дискусійних питань: кількість частин мови (у різних мовах і в різних класифікаціях виокремлюють неоднакову кількість частин мови); одиниці, що розподіляються між частинами мови (слова, лексеми чи словоформи); ознака класу слів, що є частиною мови, – граматична, лексико-граматична чи семантична група слів; ієрархічна система частин мови (послідовність за значущістю); віднесеність слів до певної частини мови (єдність дієслова, місце порядкових числівників, єдність займенників, повнозначний чи службовий статус займенників, числівників, прийменників, модальних слів, вигуків; систематизацію прислівників; частиномовний статус предикативів (слів категорії стану), модальних слів, звуконаслідувань, етикетних і спонукальних слів і т. ін.) [6, с. 25; 13, с. 442].

Перспективи подальших наукових розвідок. Для сучасного мовознавства характерними є намагання обстояти традиційну класифікацію і знайти обґрунтування граматичної та логічної її непослідовності, що виявляється в множинності принципів поділу;

обґрунтувати традиційну класифікацію як ієрархічну систему виокремлених нею частин мови; збільшити кількість частин мови за рахунок семантико-граматичних груп лексики, які розглядалися в межах традиційної класифікації як підгрупи; виокремити нові частини мови за рахунок специфічних слів, які не належать до традиційних частин мови [6, с. 27]. Традиційна класифікація виявляється не гіршою (хоча, можливо, і не кращою) за все те, чим її намагалися замінити, її перевага в тому, що вона широко відома [9, с. 19].

Створення загальної теорії частин мови не може бути здійснено лише на основі детального дослідження кожної частини мови, проте абсолютно необхідним є точний облік граматичних спостережень і висновків, що містяться в граматичних дослідженнях різних шкіл. Перспективи теорії частиномовної класифікації полягають у правильному трактуванні універсальності частин мови; а також у врахуванні та диференціації синкретичних та перехідних явищ. Адже намагання провести чіткі неперехідні лінії між різними частинами мови суперечить розумінню мови як організму, у якому всі частини перебувають у нерозривному зв'язку [7, с. 75].

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамов Б. А. Теоретическая грамматика немецкого языка. Сопоставительная типология немецкого и русского языков / под. ред. Н. Н. Семенюк, О. А. Радченко, Л. И. Гришаевой. Москва : ВЛАДОС, 2004. 286 с.
2. Алпатов В. М. О разных подходах к выделению частей речи. *Вопросы языкознания*. Москва, 1986. № 4. С. 37–46.
3. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія : підручник. Київ : Либідь, 1993. 336 с.
4. Бондарко А. В. К вопросу о функциях в грамматике. *Известия АН СССР. Сер. лит. и яз.* 1992. Т. 51. № 4. С. 14–26.
5. Боровська О. О. Методологічні засади дослідження німецьких партиципів у рамках генеративної граматики. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. Вип. 59. С. 33–36.
6. Горпинич В. О. Морфологія української мови. Київ : Академія, 2004. 336 с.
7. Данилюк І. Проблема класифікації частин мови: досягнення і перспективи. *Функціонально-комунікативні аспекти граматики і тексту. Наук. Вісник Херсонського держ. ун-ту: Лінгвістика : зб. наук. праць*. 2005. Вип. 1. С. 70–77.
8. Долгополова Л. А. Неличные формы глагола в современных германских и славянских языках. *Сер. «Филология. Социальные коммуникации»*. 2011. Том 24 (63). №4. Часть 2. С. 12–16.
9. И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов. Теоретическая грамматика современного английского языка : учебник. Москва : Высшая школа, 1981. 285 с.
10. Кацнельсон С. Д. Типология языка и речевое мышление. Ленинград : Наука, 1972. 217 с.
11. Кочерган М. П. Вступ до загального мовознавства. Київ : Видавничий центр «Академія», 2001. 368 с.
12. Кубрякова Е. С. Язык и знание. Москва : Языки славянской культуры, 2004. 560 с.
13. Лукин О. В. Теория частей речи в контексте философских и логических учений. *Ярославский педагогический вестник*. 2010. Том I (Гуманитарные науки). №4. С. 174–179.
14. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
15. Тестелец Я. Г. Введение в общий синтаксис. Москва : Издательство РГГУ, 2001. 798 с.
16. Thielmann W. Wortarten im Kontrast. *Jahrbuch Deutsch als Fremdsprache: Wortarten im Kontrast*. 2011. Band 37. S. 43–70.

REFERENCES

1. Abramov B. A. Teoreticheskaya grammatika nemetskogo yazyka. Sopostavitelnaya tipologiya nemetskogo i russkogo yazykov; pod. red. N. N. Semenyuk, O. A. Radchenko, L. I. Grishaevoy. Moskva : VLADOS, 2004. 286 s.
2. Alpatov V. M. O raznykh podkhodakh k vydeleniyu chastei rechi. *Voprosy yazykoznaniiya*. Moskva :1986. №4. S. 37–46.
3. Bezpoiasko O. K., Horodenska K. H., Rusanivskiy V. M. Hramatyka ukrainskoi movy. Morfolohiia : pidruchnyk. Kyiv : Lybid, 1993. 336 s.
4. Bondarko A. V. K voprosu o funktsiyakh v grammatike. *Izv. AN SSSR. Ser. lit. i yaz.* 1992. T. 51. № 4. S. 14–26.
5. Borovska O. O. Metodolohichni zasady doslidzhennia nimetskykh partytsypiv u ramkakh heneratyvnoi hramatyky. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriiia «Filolohichna»*. 2015. Vyp. 59. S. 33–36.
6. Horpynych V. O. Morfolohiia ukrainskoi movy. Kyiv : Akademiia, 2004. 336 s.
7. Danyliuk I. Problema klasyfikatsii chastyn movy: dosiahnennia i perspektyvy. *Funktsionalno-komunikatyvni aspekty hramatyky i tekstu. Nauk. Visnyk Khersonskoho derzh. un-tu: Linhvistyka: [zb. nauk. pr.]*. 2005. Vyp. 1. 2005. S. 70–77.
8. Dolgopolova L. A. Nelichnye formy glagola v sovremennykh germanskikh i slavyanskikh yazykakh. *Ser. «Filologiya. Sotsialnye kommunikatsii»*. 2011. Tom 24 (63). №4. Chast 2. S. 12–16.
9. Ivanova I. P. Teoreticheskaya grammatika sovremennogo angliyskogo yazyka: uchebnyk. Moskva : Vysshaya shkola, 1981. 285 s.
10. Kocherhan M. P. Vstup do zahalnoho movoznavstva. Kyiv : Vydavnychiy tsentr «Akademiia», 2001. 368 s.
11. Kubryakova Ye. S. Yazyk i znanie. Moskva : Yazyki slavyanskoy kultury, 2004. 560 s.
12. Lukin O. V. Teoriya chastei rechi v kontekste filosofskikh i logicheskikh ucheniy *Yaroslavskiy pedagogicheskii vestnik*. 2010. Tom I (Gumanitarnye nauki). № 4. S. 174–179.
13. Selivanova O. O. Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy. Poltava : Dovkillia-K, 2008. 712 s.
14. Testelets Ya.G. Vvedenie v obshchiiy sintaksis. Moskva : Izdatelstvo RGGU, 2001. 798 s.
15. Thielmann W. Wortarten im Kontrast. *Jahrbuch Deutsch als Fremdsprache: Wortarten im Kontrast*. 2011. Band 37. S. 43–70.

Боровська Олена Олексіївна, асистент кафедри германської і слов'янської філології та зарубіжної літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Боровская Елена Алексеевна, ассистент кафедры германской и славянской филологии и зарубежной литературы Винницкого государственного педагогического университета.

Borovska Olena, Assistant of the Department of German and Slavic Philology and Foreign Literature, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University

Підпала Вікторія Вікторівна, асистент кафедри германської і слов'янської філології та зарубіжної літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Пидпала Виктория Викторовна, ассистент кафедры германской и славянской филологии Винницкого государственного педагогического университета имени Михаила Коцюбинского.

Pidpala Viktoriya, Assistant of the Department of German and Slavic Philology and Foreign Literature, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University.

Стаття надійшла: 26.03.2019

Статтю прийнято до друку: 02.04.2019